आई•टी• एल•पब्लिक स्कूल
प्रथमसत्रीया परीक्षा (2014-15)

दिनांक ः12.9.14 कक्षा -अष्टमी

विषय - संस्कृत

समयः होराद्वयम् पूर्णाङ्क -90

सामान्य निर्देशाः

(1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति।
खण्डः 'क' अपठित - अवबोधनम् — 10
खण्डः 'ख' रचनात्मकं -कार्यम् — 15
खण्डः 'ग' अनुप्रयुक्त -व्याकरणम् — 30
खण्डः 'घ' पठित - अवबोधनम् — 35
(2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
(3) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।
(4) प्रश्नसंख्या अवश्यं लेखनीया।
(5) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि।

खण्डः 'क' अपठित - अवबोधनम् — 10

क1• अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-
सूर्यः तु अस्तम् गमिष्यति। अधुना सायंकालः भवति। खगाः स्वनीडानि गच्छन्ति। कमलानि म्लानानि भवन्ति कुमुदानि च विकसन्ति। आश्रमेषु तापसाः अनले यजन्ति। कृषकाः विश्रामम् आचरन्ति। उलूकाः इतस्ततः भ्रमन्ति। मन्दिरेषु शंखानाम् शब्दः भवति। पथिकाः विश्रामाय तिष्ठन्ति। पाचकाः भोजनम् पचन्ति। बालकाः क्रीडाक्षेत्रात् स्वम् गृहम् आगच्छन्ति। गृहम् आगत्य विविधान् आहारान् खादन्ति। जनाः तु गृहेषु चायपानं कुर्वन्ति। केचन जनाः सायंकाले दूरदर्शनम् पश्यन्ति। बालकाः दुग्धं पिबन्ति। ततः ते पाठान् पठन्ति लिखन्ति च। सायंकाले सर्वत्र अन्धकारस्य राज्यम् भवति। ½×4=2

1• एकपदेन उत्तरत —
(1) खगाः कुत्र गच्छन्ति ? आकाशे / स्वनीडानि
(2) तापसाः कुत्र यजन्ति ? वनेषु / आश्रमेषु
(3) जनाः गृहेषु किम् पिबन्ति ? दुग्धम् / चायम्
(4) दुग्धम् के पिबन्ति ? जनाः / बालकाः

2•पूर्णवाक्येन उत्तरत— 2×2= 4
(1) सायंकाले कानि म्लानानि भवन्ति कानि च विकसन्ति ?
(2) जनाः सायंकाले किम् कुर्वन्ति ?

3• भाषिककार्यम् — ½×4=2

(1) 'प्रातःकालः ' इस शब्द का विलोम गद्यांश से चुनकर लिखें।
(2) 'कमलानि म्लानानि' इनमें से विशेष्यपद चुनकर लिखें।
(3) गद्यांश से दो अव्ययपद चुनकर लिखें।
(4) 'गृहेषु' शब्द में कौन-सी विभक्ति है?
(क) षष्ठी (ख) तृतीया (ग) पंचमी (घ) सप्तमी

4• अस्य गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत। 2×1 = 2

खण्डः 'ख' रचनात्मकं कार्यम् — 15 अङ्काः

ख 1• मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया चित्रं दृष्ट्वा पञ्च वाक्यानि लिखत। 2×5=10

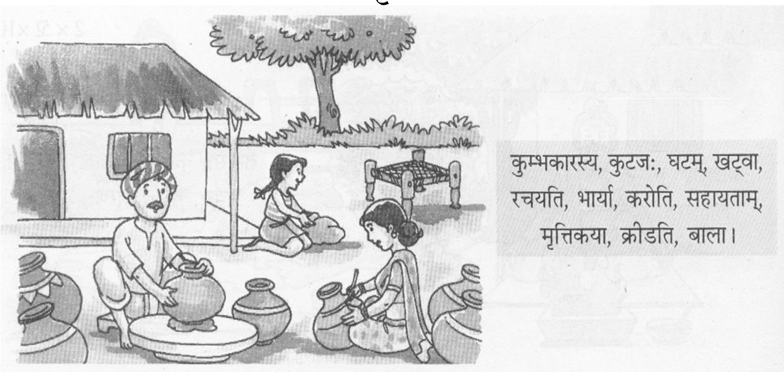

ख 2• अधोलिखितं संवादं मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दैः पूरयत — 1×5 = 5

अनुजा - मधुरिमे ! (1)... ....प्रतिदिनं 'कैम्पा-कोला' पिबसि।
मधुरिमा - आम्।
अनुजा - अर्ध-अवकाशे कदापि किञ्चित् खादसि न।
मधुरिमा - मह्यम् (2).............. न रोचते।
दिनेशः -एतत् तु (3)..............उचितम् न।
मधुरिमा - (किञ्चित् न उत्तरति)
अनुजा - (4)......... सह खादनम् अपि अनिवार्यम्।
मधुरिमा - मम (5).........अपि प्रतिदिनम् एतत् एव कथयति।
अनुजा - यदि एतत् न करिष्यति तर्हि स्वास्थ्यस्य हानिः भविष्यति।
मधुरिमा - आम्। अधुना अहम् एतद् न पास्यामि।

मञ्जूषा

स्वास्थ्याय , त्वम् , खादनम् , माता , पानेन।

खण्डः 'ग' अनुप्रयुक्तव्याकरणम् — 30 अङ्काः

ग1• (अ) अधोलिखित शब्दों के वर्णविच्छेद कीजिए - 1×3 = 3
(1) परीक्षा — ....
(2) जागरूकता — ....
(3) जानामि — ....

(आ) वर्ण संयोजन कीजिए - 1×2 = 2

(1) ग् + ऋ + ह् +अ +स्+ य् +अ =

(2) प् +उ +स् +त्+अ+ क् +आ +न् + इ =

ग2. रेखांकितपदानां सन्धिच्छेदम् अथवा सन्धिं निम्नलिखितेषु पदेषु उचितं पदं चित्वा लिखत — **1×5 = 5**

1. नेता समारोहस्य <u>**उत् + घाटनम्**</u> करोति।

(क) उत्घाटनम् (ख)उघोटनम् (ग) उद्घाटनम् (घ)उच्घाटनम्

2. कृष्णस्य <u>**उत् + चारणम्**</u> श्रेष्ठम् अस्ति।

(क) उच्चारणम् (ख) उत्चारणम्(ग) उच्चरणम्(घ) औचारणम्

3. <u>**गुरूपदेशः**</u> माननीयः एव भवति।

(क) गुरु+उपदेशः (ख) गुरु+उपदेशम् (ग) गुरु+उपदेशेन (घ) गुरु+उपदेशस्य

4. <u>**परमेश्वरः**</u> सर्वत्र अस्ति।

(क) पर+मेश्वरः (ख)परमे+ श्वरः (ग) परम+ ईश्वरः(घ) परमा+ ईशः

5. त्वम् <u>**महैश्वर्यम्**</u> लभस्व।

(क)महा+ऐश्वर्येण (ख) महा+ऐश्वर्येस्य(ग)महा+ऐश्वर्यात्

(घ) महा+ऐश्वर्यम्

घ3. अधोलिखितानां स्थूलाक्षरपदानां प्रकृति-प्रत्यय प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत **1×5 = 5**

(1) शम्भुः ईश्वरं <u>**प्र+ नम् +ल्यप्**</u> एव कार्य करोति।

(क) परनम्य (ख) परिणम्य (ग) प्रणम्य (घ) परनमय

(2) आलोकः पुस्तकालयात् पुस्तकम् <u>**आ+ दा+ ल्यप्**</u> पठति।

(क) आदाय (ख) आदीय (ग)आदुय (घ)आदाप्य

(3) राधा फलानि <u>**खादितुम्**</u> इच्छति।

(क) खा+दितुम् (ख) खाद्+इतुम् (ग)खाद्+ तुमुन् (घ) खादि+ तुमुन्

(4) पुनीता विद्यालयं <u>**गत्वा**</u> पठति।

(क) गत् +वा (ख) ग +त्वा (ग) गत्व+ आ (घ) गम्+ क्त्वा

(5) अहं दन्तधावनं <u>**कृ+ क्त्वा**</u> भ्रमणाय गच्छामि।

(क) क्रीत्वा (ख) कृतवा (ग) करीत्वा (घ) कृत्वा

ग4. संख्याम् अवलोक्य समुचित संख्यावाचिशब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिः कुरूत — **1×5 = 5**

(क) द्वादश कक्षायाम् विज्ञानविषये .... छात्राः सन्ति। (50)

(ख) द्वादश कक्षायाम् ‘कॉमर्स विषये......... छात्राः सन्ति। (44)

(ग) तरणताले ....कन्याः तरन्ति। (चत्वारः /चतस्रः/ चत्वारि)

(घ) मम कक्षायाम् .... कन्याः सन्ति। (18)

(ङ) अत्र........अध्यापकाः तिष्ठन्ति। (चत्वारः/चतस्रः/चत्वारि)

ग5• अधोलिखित धातुरूपों के रिक्त-स्थानों की पूर्ति उचित शब्दों द्वारा कीजिए- 1×5 = 5

कम	मूलधातु	लकार	पुरूष	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
1•	अस्	लोट्	प्रथम	………	स्ताम्	………
2•	पठ्	लृट्	उत्तम	पठिष्यामि	………	………
3•	हस्	लोट्	मध्यम	………	………	हसत
4•	धाव्	विधि•	प्रथम	धावेत्	………	………
5•	नम्	लङ्	उत्तम	………	अनमाव	………

ग6• अधोलिखित शब्दरूपों की विभक्तियाँ उचित शब्दों द्वारा भरिए— 1×5 = 5

कम	मूलशब्द	विभक्ति	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
1•	गुरु	चतुर्थी	गुरवे	………	………
2•	तत् पु•	तृतीया	………	………	तैः
3•	लता	पञ्चमी	………	लताभ्याम्	………
4•	युष्मद्	षष्ठी	तव	………	………
5•	अस्मद्	सप्तमी	………	……	अस्मासु

खण्डः 'घ' पठित - अवबोधनम् — 35

घ1• अधोलिखित गद्यांशों का सप्रसंग हिन्दी भाषा में अनुवाद कीजिए — 5 +5

(क) सौरभः- माता अपि स्वशिशुम् अंके स्थापयति , तं लालयति, दुग्धं पाययति ,भोजनं च खादयति।

पुनीतः- पिता अपि बालं स्नेहेन वर्धयति ,पठनाय च विद्यालयं प्रेषयति। विद्यालये शिक्षकाः तं पाठयन्ति ,खेलयन्ति ,तस्मै च ज्ञानं यच्छन्ति।

सौरभः- चिन्तयामि यत् अस्माकं पितरौ धनम् अर्जित्वा अस्मभ्यं जीवनस्य सर्वाः सुविधाः यच्छतः। तौ अस्मान् उचित-मार्ग दर्शयतः। तौ अस्माकं कल्याणं वाञ्छतः।

(ख) पिता- बाल्यकालात् एव तस्य रुचिः पुस्तक-पठने ,नव-नव प्रयोगेषु च अस्ति। सः वीणा-वादने निपुणः अस्ति। अपि च ,तमिल- भाषायां कविता लेखने सः समर्थः अस्ति। सः एकः सफलः लेखकः अपि अस्ति।

जयव्रतः- तस्य बाल्यावस्थायाः विषये अपि ज्ञातुं वाञ्छामि।

पिता- एकस्मिन् संयुक्त-परिवारे तस्य जन्म अभवत्। सः सर्वेषां स्नेह-पात्रम् आसीत्। सः एकः गम्भीरः, कुशाग्र-बुद्धिः,परिश्रमी च बालकः आसीत्। तस्य पिता धनस्य अभावे अति काठिन्येन तम् अशिक्षयत्।

घ 2• अधोलिखित श्लोकों का सप्रसंग हिन्दी भाषा में अनुवाद कीजिए — 5 +5

(क) वृथा वृष्टिः समुद्रेषु , वृथा तृप्तेषु भोजनम्।
वृथा दानं धनाढ्येषु ,वृथा दीपो दिवापि वा।

(ख) सुखार्थी वा त्यजेत् विद्याम् , विद्यार्थी वा त्यजेत् सुखम्।
सुखार्थिनः कुतः विद्या ? विद्यार्थिनः कुतो सुखम् ? ।।

घ अधोलिखितानाम् केषाञ्चन पञ्च प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायां यच्छत 1×5= 5

3• (क) यथा बीजं तथा कः भवति ?

(ख) गजस्य माता कीदृशी आसीत् ?

(ग) गजराजः स्वदलं किमर्थम् अत्यजत् ?

(घ) अब्दुलकलामस्य आस्था कयोः पुस्तकयोः अस्ति ?

(ङ) चन्द्रयानम् कैः निर्मितम् आसीत् ?

(च) सौर्यमण्डलस्य कः ग्रहः सर्वान् आकर्षयति ?

(छ) महताम् एकरुपता कदा कदा भवति ?

(ज) कस्य वर्गस्य जनाः बुद्धिमत्तमाः आसन् ?

(झ) राजगुरुः कति स्वर्णमुद्राः गृहीत्वा स्वशिखाम् अयच्छत् ?

घ रेखांकित पदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कियताम् - 1×5 = 5

4• (1) माता **शिशून्** दुग्धं पाययति।

(क) का (ख) कान् (ग) किम् (घ)के

(2) **पिता** आकाशात् उच्चतरः भवति।

(क) कः (ख) का (ग) किम् (घ)कदा

(3) तेनालीरामः **नापितेन** सह प्रविशति।

(क) कान् (ख) कस्य (ग) कया (घ)केन

(4) राजगुरुः शिखाकर्तनार्थं **पञ्च** स्वर्णमुद्राः वाञ्छति।

(क) काम् (ख) कति (ग)कानि (घ)कान्

(5) एषः ग्रहः **वैज्ञानिकान्** आकर्षयति।

(क) कस्य (ख) केन (ग) कान् (घ)कस्मिन्...

घ निम्न में से किन्हीं पाँच वाक्यों का संस्कृतभाषा में अनुवाद कीजिए - 1×5= 5

5• **1•**सफेद हाथी मातृभक्त था।

2•मैं आठवीं कक्षा में पढ़ता हूँ।

3•सफेद हाथी माता की सेवा करता था।

4•अब्दुल-कलाम हमारे देश के एक प्रमुख वैज्ञानिक हैं।

5• मुझे संस्कृत पढ़ना अच्छा लगता है।

6•मेरी कक्षा में चालीस छात्र हैं।

7•मेरे विद्यालय का नाम आई• टी• एल• है।

8•मेरे विद्यालय की प्रधानाचार्या का नाम श्रीमती सुधा आचार्या है।